

WIJNHOEVE DE COLONJES GROESBEEK

toetsing aan de natuurwetgeving

25 augustus 2011

- tekst	dr. A.J.M. Schenkeveld
- productie	bureau Schenkeveld Vistraat 1, 4101 AC Culemborg Telefoon: 0345- 534245, Mobiel: 0345-534028 Email: bramschenkeveld@ziggo.nl
- opdrachtgever	F. Verhoeven, 2e Colonjes 4, 6562 DM Groesbeek

Inleiding

Er bestaat het plan een wijncentrum met kelder en ontmoetingsruimte te bouwen op het perceel van de oude gemeentewerf aan de Bredeweg te Groesbeek.

Het initiatief zal een planologische procedure moeten doorlopen. In een dergelijke procedure wordt een zogenaamde natuurtoets gevraagd.

Deze notitie moet dienen om te bepalen of er vanuit het oogpunt van natuurbescherming juridische en/of planologische belemmeringen voor de uitvoering van het plan zijn.

figuur 1: ligging gemeentewerf Bredeweg te Groesbeek (roze omcirkeld)

Het plangebied bestaat uit een perceel, dat op dit moment in gebruik is als opslagplaats van materiaal dat wordt gebruikt in de weg- en waterbouw. Het heeft een oppervlakte van ca. 0,5 ha. Het plangebied grenst direct aan de wijngaard van de wijnhoeve de Colonjes. De steilrand hiertussen is beplant met bomen.

Gebiedsbescherming

Sedert de Natuurschoonwet 1928 zijn gebieden aangewezen ter bescherming van de daar aanwezige natuur. Recentelijk zijn als uitvloeisel van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn zogenaamde Speciale Beschermingszones (SBZ) onderscheiden. Deze gebieden vormen samen het Nederlandse deel van Natura 2000, het Europese netwerk van natuurgebieden.

De Europese richtlijnen bepalen dat van elk project of plan dat niet direct verband houdt of nodig is voor het beheer van een SBZ, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied een 'passende' beoordeling moet worden gemaakt rekening houdend met de instandhoudingsdoelstelling van het hele gebied. Het is de gewoonte om voorafgaand aan deze uitgebreide beoordeling te onderzoeken of er met betrekking tot het initiatief überhaupt broed- en winter vogels, andere planten-, diersoorten en habitattypen, waarvoor de SBZ is bedoeld in het geding zijn. Dit verslag is de weergave van een dergelijk verkennend onderzoek ook wel quick scan of voortoets genoemd. Een dergelijke voortoets wordt ook uitgevoerd voor projecten, die buiten de eigenlijke begrenzing liggen, maar wier effecten zich mogelijk wel doen gelden op de verderop gelegen natuurwaarden ('externe werking').

N.b. De Europese richtlijnen en de bescherming van de speciale beschermingszones zijn opgenomen in de nieuwe Natuurbeschermingswet. Deze is sedert oktober 2005 van kracht. Plannen, die van invloed zijn op de natuurlijke gesteldheid van een beschermd natuurmonument zijn vergunningplichtig. Ook de oude beschermde gebieden vallen onder dit nieuwe regiem.

Soortbescherming

De Flora- en faunawet regelt sedert 2002 de bescherming van een groot aantal planten- en diersoorten. Bij een ruimtelijke ingreep moet voor handelingen die strijdig zijn met de verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving bij de gemeente een vergunning worden aangevraagd. Deze vergunning is onderdeel van de omgevingsvergunning. De onderzoeksplicht rust bij de initiatiefnemer. Als uit het onderzoek blijkt dat er schade optreedt moet de gemeente om de vergunning te kunnen verlenen een verklaring van geen bezwaren (Vvgb) bij het ministerie E,L & I ophalen. Er

worden 3 categorieën van bescherming (en daarmee toetsingskader) onderscheiden: streng beschermd – beschermd - algemeen. Om vergunning te krijgen in het geval van streng beschermde soorten zal de initiatiefnemer moeten aantonen dat er geen alternatief is en er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang.

EHS

Voor gebieden die onderdeel zijn van de ecologische hoofdstructuur van Nederland (EHS) geldt het nee, tenzij..principe. Het project kan alleen doorgang vinden, als er geen alternatieven zijn en het initiatief van groot maatschappelijk belang is. Daarnaast moet het verlies worden gecompenseerd door natuurontwikkeling elders.

Boswet

Het doel van de Boswet is de bewaring van de bossen en andere houtopstanden. Instrumenten om deze bewaring gestand te doen zijn de meldings- en herplantplicht, het kapverbod en ook weer compensatie.

In deze notitie wordt onderzocht in hoeverre de kap van de aanwezige bomen, het bouwrijp maken en de nieuwbouw op het betreffend perceel in strijd zijn met de bepalingen van de Flora- en faunawet en de nieuwe Natuurbeschermingswet en of er dientengevolge vergunning (als onderdeel van de omgevingsvergunning) moet worden aangevraagd. Daarnaast wordt in de conclusie ook nog stilgestaan bij de planologische bescherming en de betekenis van de Boswet.

Methode

Op 24 juli 2009 is het terrein bezocht om alle beschermde planten en dieren, die het plangebied en directe omgeving bewonen en gebruiken te inventariseren. Daarnaast is in de literatuur en de diverse provinciale beleidsplannen en achtergronddocumenten gezocht naar gegevens over de verspreiding van (beschermde) natuurgebieden en bijzondere (en beschermde) planten- en diersoorten in de omgeving.

Op 25 augustus 2011 is het plangebied opnieuw bezocht om te bezien of de situatie was gewijzigd, oude gegevens te verifiëren en nieuwe waarnemingen te doen.

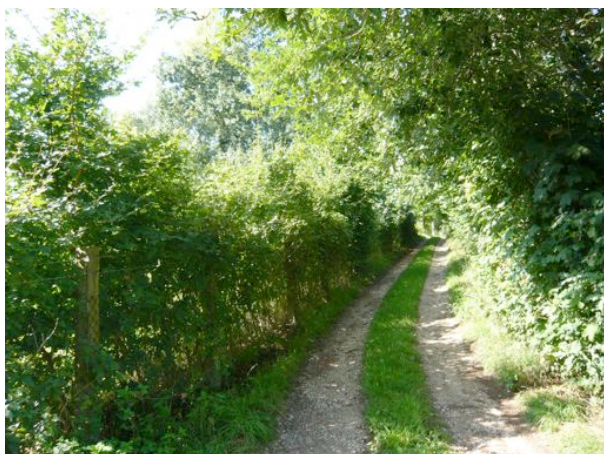
Gebiedsbeschrijving

Het plangebied ligt op de stuwwal. De stuwwal bestaat uit door het landijs in het Saalien schuin gezette grofzandige rivierafzettingen, opgestuwd vanuit het noordoosten. De lagen liggen dakpansgewijs over elkaar heen. De helling is in het Weichselien afgevlakt door erosie en sedimentatie van bodemmateriaal (solifluctie). Net ten noorden en zuiden van het plangebied liggen 2 parallelle droogdalen, waarlangs het materiaal is afgevoerd. De 1^e en 2^e Colonjes zijn in deze droogdalen aangelegd. De helling, waarop het plangebied ligt, is geëxponeerd op het noordoosten. In de poolwoestijn van het late Weichselien is hier in de relatieve luwte löss afgezet.

Het oorspronkelijk maaiveld loopt af van 40 naar 35 m NAP. Rond 1930 is het plangebied afgegraven. Het maaiveld ligt nu op 36,5 m NAP.

De Colonjes zijn een jonge heideontginning (Nijerf). Vanaf ongeveer 1850 is het gebied tussen Knapheideweg en Bredeweg in landbouwkundig gebruik genomen en wel vooral als akker.

Het plangebied is op dit moment een gemeentelijke opslagplaats van materiaal voor de weg- en waterbouw. Deze is vanaf de noordzijde ontsloten via het Mansbaergpad. Hier staat het toegangshek. Het plangebied is aan de noord- en oostzijde afgeschermd middels hoge hagen van Veldesdoorn. Op de steilrand aan de westzijde staan bomen. Het betreft o.a. Amerikaanse eik, Gewone es, Schietwilg, Gewone en Noorse esdoorn. Deze bomen zijn ongeveer 50 jaar oud. Op de zuidelijke perceelgrens tenslotte staan ook bomen. Deze zijn jonger. Het betreft o.a. Zoete kers, Zomereik, Haagbeuk en Boswilg.

Mansbaergpad met Veldesdoornhaag rond plangebied

Zicht op plangebied vanuit het zuiden

Gebiedsbescherming

Het dichtstbijzijnde beschermde natuurgebied ligt op ongeveer 1 km afstand en betreft de Bruuk, een laaggelegen kwelgebied tussen het Rijk van Nijmegen en het Reichswald. De Bruuk is Natura 2000-gebied¹. Het is een voorbeeld van het zogenaamde meden- of madenlandschap, dat wordt gekenmerkt door een kleinschalige afwisseling van hooimoerassen, struwelen, houtwallen en natte bossen. De hooimoerassen zijn deels voorbeelden van het blauwgrasland, deels van het veldrusschraalland.

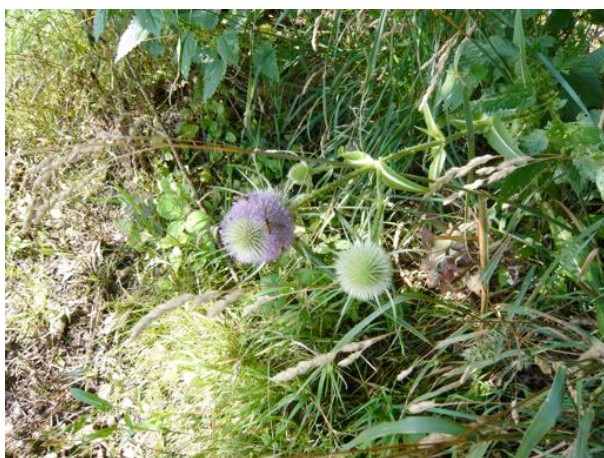
De bossen van het Rijk van Nijmegen zoals die van de Wolfsberg op ongeveer 500 m afstand van het plangebied zijn onderdeel van de ecologische hoofdstructuur van Nederland (EHS). De natuurdoeltypen zijn arm droog bos, leembos, droge hei en heischraalgrasland (zie www.gelderland.nl). Deze bossen hebben geen juridisch maar natuurlijk wel een planologisch beschermde status. Hiervoor geldt het zogenaamde nee, tenzij-beginsel.

Beschermde soorten

Flora

De kruidachtige vegetatie onder en langs de beplanting moet gerekend worden tot de Associatie van Look-zonder-look en Dolle kervel (33Aa04)². Naast de naamgevende soorten zijn hier de volgende karakteristieke soorten aangetroffen: Geel nagelkruid, Akkerkool, Hondsdraf, Zevenblad, Ridderzuring, Haagwinde, Grote brandnetel, Kleefkruid. Klimop. Ook karakteristiek maar minder algemeen zijn Heggenrank, Muskuskaasjeskruid en Grote kaardenbol. Grote kaardenbol is beschermd (categorie 1).

Op de opslagplaats zelf groeien heel veel pioniersoorten. De meest bijzondere hiervan is Zomerfijnstaal (KFK 356). Deze is landelijk gezien zeldzaam. Ander kenmerkende soorten zijn Kompassla, Canadese fijnstraal, Zwarte mosterd, Grote teunisbloem, Boerenwormkruid, Bijvoet, Echte kamille, Hopklaver.

Grote kaardenbol

Zomerfijnstaal

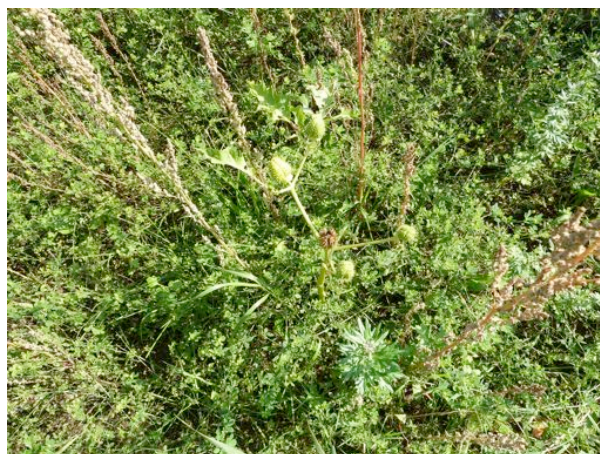
¹ www.synbiosys.alterra.nl/natura2000

² Schaminee, J. e.a., 1995-1999: De vegetatie van Nederland I-V; Opulus Press, Leiden.

In 2011 was de pioniervegetatie veel graziger dan in 2009 met o.a. Kweek, Gestreepte witbol, IJle dravik, Gewoon struisgras en Kropaar. Minder algemene soorten, die d.d. 25 augustus 2011 zijn waargenomen: Geelrode naalbaar (KFK 666), Kromhals (KFK 788) en Doornappel (KFK 667). Grote kaardenbol is niet meer gezien, Zomerfijnstraal wel.

Geelrode naalbaar

Doornappel

Volgens de databank van FLORON komen er in het betreffende kilometerhok (192-420) nog 1 strenger (categorie 2 en 3) beschermde en 1 bedreigde vaatplantensoort voor³. Deze groeien waarschijnlijk in het bos (bijvoorbeeld Ruig klokje en/of Gele kornoelje) of langs de beek ten noordwesten van het plangebied.

Vogels

D.d. 24 juli 2009 werden in het plangebied de volgende beschermde vogelsoorten waargenomen: Winterkoning, Koolmees, Merel, Houtduif, Zwartkop. Deze vogels broedden hier waarschijnlijk ook. Van Merel en Zwartkop zijn uitvliegende jongen gezien.

D.d. 25 augustus 2011 konden hieraan alleen enkele heel algemene soorten als Turkse tortel, Kauw en Spreeuw worden toegevoegd.

Alle broedvogels zijn streng beschermd. Er zijn geen jaarrond beschermde nesten zoals die van Buizerd aangetroffen.

Zoogdieren

Er zijn in het plangebied en directe omgeving sporen van Bosmuis, Rosse woelmuis, Mol, Huisspitsmuis, Konijn en Steenmarter waargenomen.

Met uitzondering van Steenmarter (categorie 2) zijn deze soorten algemeen (categorie 1) beschermd.

Het bos ten westen van Groesbeek is habitat van Baardvleermuis, Franjestaart, Watervleermuis, Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Rosse vleermuis, Gewone grootoorvleermuis en Laatvlieger⁴. Vijf hiervan zijn ook na 1997 gesignaleerd⁵. Vleermuizen zijn streng beschermd (categorie 3). Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger zijn gebouwbewonend en algemeen voorkomend. De andere soorten verblijven in de zomer veelal in holtes van oude bomen. Dergelijke bomen staan niet in het plangebied. Het plangebied is waarschijnlijk wel foerageergebied van enkele minder verstoringgevoelige soorten als Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger.

Das, een streng beschermde (categorie 3) soort, is bewoner van het bos ten westen van Groesbeek. Er vallen regelmatig verkeersslachtoffer op de Mookse Baan⁶. In het plangebied zijn geen sporen van de soort gezien. De steilrand met kersen en de wijngaard met wormrijk grasland maken het plangebied e.o. wel geschikt leefgebied. Waarschijnlijk is zo dicht bij het dorp de verstoring toch te groot.

³ www.natuurloket.nl

⁴ Dijkstra, v. e.a., 1999: Vleermuizen in Gelderland; provincie Gelderland, Arnhem.

⁵ www.natuurloket.nl

⁶ www.gelderland.nl

Konijnenhol in steilrand

uitwerpsel van Steenmarter (met kersenpitten) op grondhoop

Amfibieën, reptielen en vissen

In het onderzoeksgebied, kilometerhok 192-420, komen 3 algemeen (categorie 1) en 1 strenger (categorie 2 en 3) beschermde amfibiesoort voor⁷. De laatste soort betreft Alpenwatersalamander. Waarschijnlijk zijn alle waarnemingen gedaan in de poel aan de bovenloop van de beek ten noorden van het plangebied.

In het plangebied zelf is alleen Gewone pad waargenomen.

Ongewervelde dieren

Tijdens het veldbezoek van 24 juli 2009 zijn Groot koolwitje, Distelvlinder en Atalanta waargenomen. In de omgeving van het plangebied, kilometerhok 192-420, komen voor zover bekend geen beschermde ongewervelde diersoorten voor⁸. Wel is er 1 bedreigde libellensoort, waarschijnlijk Glassnijder aangetroffen.

Conclusie

Het plangebied heeft voor zover met 2 veldbezoeken in de (na)zomer is vast te stellen weinig natuurwaarde. Er komen enkele algemene (broed)vogels van boslandschap voor. Ook de aangetroffen zoogdier- en amfibiesoorten zijn algemeen.

Het open terrein en de beplanting eromheen herbergen veel spontaan gevestigde pionier-, ruigte- en graslandplanten (> 80 soorten vaatplanten). Deze hebben echter nauwelijks floristische waarde. Alleen Geelrode naalदार en Zomerfijnstraal zijn zeldzaam en Grote kaardenbol (niet meer aanwezig in 2011) beschermd (categorie 1).

Het bos ten westen en het moerasgebied ten oosten van het plangebied liggen zover weg dat het plangebied geen onderdeel kan zijn van de home range van de kleinere bewoners van deze gebieden zoals Waterspitsmuis, Eekhoorn, Ringslang en Alpenwatersalamander. Voor grotere dieren als Das en Ree is de verstoring rond het gebied blijkbaar te groot. Vleermuizen foerageren waarschijnlijk wel in het gebied. Ook de strenger beschermde Steenmarter gebruikt het plangebied als corridor en foeragegebied.

⁷ www.natuurloket.nl

⁸ <http://www.natuurloket.nl/> en

Swaay, C. v., 1998: Vlinders van de Rode lijst in Gelderland; de Vlinderstichting, Wageningen.

Reemer, M. en V.J. Kalkman, 1998: Sprinkhanen en krekels van de rode lijst in Gelderland; EIS-Nederland, Leiden. Kalkman, V.J., R. Ketelaar en M. Reemer, 1998: Libellen van de rode lijst in Gelderland; EIS-Nederland, Leiden.

Initiatief

De ruimtelijke ingreep betreft de bouw van een zogenaamd wijncentrum (zie figuur 2).

figuur 2: plattegrond van het nieuwe wijncentrum met buitenruimte

Het gebouw bestaat uit 3 verdiepingen en is a.h.w. in de steilrand gebouwd. De kelder wordt gebruikt voor wijnopslag. De begane grond en zolder zijn ingericht voor ontvangst, proeverij, lezingen en cursussen. Het bebouwd oppervlak bedraagt ongeveer 400 m². Vanaf het terras kijkt men uit over de wijngaard in de lengterichting van de rijen met wijnstokken.

De belangrijkste ecologische gevolgen van het initiatief hangen samen met het kappen en opruimen van een aantal bomen en struiken (1), het grondverzet (2), de nieuwbouw (3) en het recreatief gebruik (4).

- Ad 1) Het is nog niet vastgesteld welke bomen en struiken verdwijnen. Het betreft in ieder geval de zware bomen (Amerikaanse eik, Gewone es, Schietwilg) en doorgeschoten struiken (Veldesdoorn, 7 stuks) op de noordelijk helft van de westelijke steilrand. Hierdoor verdwijnt de nestplaats van een aantal algemene bosvogels. De bomen moeten daarom buiten het broedseizoen gekapt worden. Uiteindelijk zal door de ingreep een territorium van de struiklaag bewonende bosvogels van het plangebied, t.w. Merel, Winterkoning en Zwartkop verdwijnen. Dit heeft geen betekenis voor de gunstige staat van instandhouding van de soort. De beplante steilrand en de aangrenzende ruigte (zoomvegetatie) zijn niet alleen verblijfplaats maar ook tijdelijke habitat, foerageergebied en corridor van een aantal diersoorten zoals Gewone dwergvleermuis en Steenmarter. De kwaliteit hiervan zal minder worden. Een en ander doet echter absoluut geen afbreuk aan het voortbestaan van de betreffende exemplaren, laat staan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.
- Ad 2) Bij het grondverzet verdwijnen de verblijfplaatsen van een aantal algemeen beschermde planten- en diersoorten als Grote kaardenbol, Mol, Huisspitsmuis, Konijn, Gewone pad. Voor deze categorie beschermde soorten hoeft sedert 2005 bij ruimtelijke ontwikkelingen geen ontheffing worden aangevraagd.

- Ad 3) Tijdens de bouw treedt door lawaai, bouwlampen en uitstoot van vervuillende stoffen verstoring van de natuur in de omgeving op. De omvang hiervan is beperkt en reikt zeker niet tot de beschermde natuurgebieden in de omgeving.
- Ad4) Het nieuwe gebruik betekent een toename van de verstoring door licht, geluid en (auto)bewegingen. (Aantal bezoekers ?). Het plangebied wordt ook daarmee minder geschikt als (tijdelijke) habitat en corridor. Dit effect wordt verzacht door het minimaliseren van de buitenverlichting. Verder ligt het gebied al in de directe omgeving van stedelijk gebied en wordt het aangrenzend perceel als parkeerplaats voor een uitgaansgelegenheid gebruikt (?). De toename is ook hierdoor gering.

Conclusie

Natuurwetgeving

De bomenkap, het grondverzet, de nieuwbouw en het gebruik hebben geen ingrijpende ecologische gevolgen.

Er zullen bij de werkzaamheden weliswaar algemene verbodsbepalingen (artikel 8 t.m.13) van de Flora- en faunawet worden overtreden. Deze gelden alleen algemeen beschermde soorten, waarvoor een vrijstelling geldt. Er hoeft geen vergunning (onderdeel handelingen met gevolgen voor beschermde planten- en diersoorten van de omgevingsvergunning) worden aangevraagd.

Randvoorwaarde voor bovenstaande conclusie is wel dat de bomen en struiken buiten het broedseizoen (15 maart – 15 juli) worden verwijderd.

Verder wordt aanbevolen om meer bomen te laten staan dan in de schets van de inrichting van de buitenruimte wordt aangegeven (zie figuur 2). Hiervoor komen o.a. de haag langs het Mansbaergpad en de grote exemplaren Gewone en Noorse esdoorn en de jongere exemplaren Gewone kers, Zomereik, Haagbeuk en Boswilg in aanmerking.

Tenslotte wordt geadviseerd de buitenverlichting sober te houden (maximaal 3 punten) en deze naar boven toe af te schermen.

Het initiatief heeft geen effecten op de natuurkwaliteit van het madenlandschap van de Bruuk, een beschermd natuurgebied in de omgeving. Hiervoor is de ingreep te klein en ligt het te ver weg.

Natuurbeleid

Het initiatief heeft ook geen effect op de kernkwaliteiten en omgevingscondities van de nabij gelegen bossen ten zuiden van de Mookse Baan, onderdeel van de EHS.

Boswet

Het is nog niet duidelijk of de beplantingsstrook onder de Boswet valt. Dit wordt nog uitgezocht door de gemeente (Janneke Tordoir, Wouter v.d. Lest?). Als de Boswet niet geldt, dan moet voor bomen met een diameter dikker dan 30 cm (op een hoogte van 1,5 m) een kapvergunning worden aangevraagd. Mogelijk geldt dan een herplantplicht (wordt ook nog nagevraagd).